

Årsgång.

Sven Johans far gick årsgång. Gick till 4 om morgonen. Visste alltid om någon skulle dö. Julafton i sju kyrksocknar. I den sjunde mötte han gluff/esoen med en gullkavel i munnen.

Peter Nilsson, min svåger. Den första flickan han fick gick han till vaggan o sa: "Du får inga grå hår!" (16 år).

Bror min följde en gång min far på årsgång hela natten. Om mornen sa han te drängen: "Du ska få se på bröllop i år för de sköt så mycket borta i år." Där blev fyra bröllop det året.

Det bler så gott om trädgårdssaker, för de kröp o lyste i stickelbärsbuskarna.

Näcken.

De va en bonne, som hade en unghäst på bete. Så gick en häst där och såg ut likadan. De hade inte annat än bastarep då att binna med, o de kunde näcken inte slita. De visste, att de va näcken. De vågade inte släppa den. De ga en gumma några supar. Hon fick besked. De skulle allri bli fri för skvaller o allri fri för havande fruntimmer, och det skulle aldrig växa något där de hade harvat. Det kallas än i dag för fölsingabacken.

Odens jakt på skogssnuvor.

Oden på den tiden han jagade skosnyvan, så kom han ridandes o hade två hunna med sig o va trött o ville låna hus o to en stor sten med sig o la under huvet. Så ba han hustrun, som lagade till en deg, att väcka, om hunnarna gnisslade. Men det gjorde de strax efter, sen han somnade, o då ga hon hunnana deg, så de skulle tystna. Nästa gång de gnisslade vaknade han å ut. Han kom te baks. Hade du sagt till strax hade jag tat skosnyvan här ute men nu fick jag fara tomhänt. Men eftersom du va snäll o ga hunnarnadeg, ska du allti bli utan brö i huset.

Hon är väl skjuten nu, för nu hör man inte, att någon blir villad. Den siste, som ble villad, va Anders Andersson, möllare, Då han skulle gå till ottesång på mornen. De va så skunt. Han vände tröjan o spottade. - Spåret av Odens häst syns i berget ~~medanför Kullberg.~~

Skriv endast på denna sida!

Häjbäjt (ägonsjukdom).

De va någon sjukdom i ögat. De skulle sitta
grensle om tröskeln o lägga ett spån på ögat o på den skulle de
hugga med en kniv, som gått ett visst antal arvskiften.

Pesten.

De föreställde sig, att de va två barn, som gick, när pesten gick. Raka o en kvast. Där de rakade, dog inte så många, men där de sopade dog allihop.

Innan pesten kom, var det två barn, som lekte o slo trill med en brökaka. Då bannade de äldre dem, men de svarade: "De blir väl bättre om brökakorna än om likkistebräderna". Sen försvann de.

Gåtor.

Schwarte Swen kom te mej i marken
Han ba o ja näkade
Han stack o ja bräkade. Svar:Loppa.

Ett barn kan bära de i en nypa
Men två karar kan inte bära de i en gryta.
Svar:Loppan.

Ett litet barn kan bära det i sin hand
Men två karar kan inte bära det på en stång.
Svar:Ägget.

Det kom en tunna från Engelan
Med två sorters dricka
Den hade varken tapp eller schvicka.

Svar:"Ägget.

Han va klädd i 12000 dräkter.....

Svar:Tuppen.

Svina drar lin
Kring trä
Genom få
O gör en liten bekväg.

Svar:Lästen.

Var tog prästen ingången?

Svar:De va i kyrkdörren.

Vem vrier ryggen åt prästen i kyrkan?

Svar:Han vrier ryggen själv.

652

Lilla lätta

Hoppar över stätta

Drar hela sin tarmara efter sig.

Svar: Höna med kycklingar.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Grötrim.

Denna gröten är kokt i en gryta o inte i en gran
Sen klöv de opp i en stor tall.

Benbrott.

När de hade brutit benet av sig spjälades det med trästicka o så filades spån av en mässingskam, o det skulle han ta in. Då trodde de, att det ble en mässingring omkring benet.

Om de gjort sig illa i handen, bindel om, pissa sen på at, så ä de snart läkt!

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

Tro om tjuvar.

De gamle har för sig, att tjuvarna kunde få
hunnarna sövda.

Skriv endast på denna sida!

Se sin tillkommande.

De skulle gå genom sju gäre o plocka blommor
ve vart gäre, o så skulle de lägga de ve en korsväg. Den förste,
som kom, skulle bli deras man.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Bäck som rann mot norr - bli vacker.

Om man tvättade sig i en bäck, som rann mot
norr, så ble de vackra.

Skriv endast på denna sida!

Se sin tillkommande.

Piorna skulle sätta två glas, brännvin o vatten. - En matmor sa till pian att göra det. Frågade va hon sett på mornen. "Å, de va ingen sanning, för husbonn va oppe o drack ur vattnet."- "Ja, så ta väl vara på mina barn!" sa hon.

652

Bl.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Offer.

När de offrade va mistelten (murgröna) ous-
bärligt.

Skriv endast på denna sida!

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Tomasnatt.

Tomasafton fick de inte mala. Här ve spångarn
glömde de sig, o alla skovlarna gick ur hjulet.

Skriv endast på denna sida!

Skatt.

Vid Lyckeby slott fanns en kista med pengar. Där va en herreman, som bodde. Så brann där, o då gick han å la sig på kistan, o då ble han oppbränd, o då kunde ingen ta pengarna. De va en, som kom så långt, att han öppnade kistan, o där låg en kalv på pengarna, o han steg opp o sa: "Lägg igen, eljest ska jag ge dig ett domedagsslag". Då gick han sin väg.

Gast.

De va en gast, som gick o skrek. Då va de en dräng, som hängde en risbit i ett trä o to ett lakan om sig o gick där o skrek. Så kom gästen. "Va skriker du för?" - "Ja har hängt en risbit i ett trä, o den får ja gå och vakta". - "Åh, de va väl ånget å vakta, så ta den dän o följ med o se vad jag har." De tog risbiten o följde med. Där va en hel hop med gullpengar. Då kaste de risbiten dit, o då ble de hans, för då hade gästen inte makt över de mer.

Skydd mot trollen.

Krut o vitlök ska knytas in o hängas om halsen på barnet, tills barnet ä årsgammalt.

Modern innan kyrktagningen skulle alltid ha stål på sig. Fick aldrig gå ut om kvällarna före kyrktagningen.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Havande kvinna - häst.

Om kvinnan går över en plats, där en häst
har vältrat sig, så får hon gå med barnet ett helt år.

Skriv endast på denna sida!

Vättar.

Vättasilver glimmar.

Råkade man ut för en vätt, så blev man svullen om ben och armar, och de ble stela och kunde ej röra sig.

Vätten bodde i jorden, och om råkade trampa på det stället.....

Genom vätten kunde kreaturen bli sjuka, vantrivas o dö.

De såg inte vätten, utan halvar döld i jorden. De va liksom en sorts trolldom. De har vatt en slägs troll.

Villappaskott - värkbruten.

Då skulle de skjuta över dem. - Cecilia
Peterssom i Biskopsberg låter alltemellanåt skjuta över sig.

Linlanden - midsommar.

Förr gick kvinnfolken och klädde linlanden
(tolannet) med lövruskor vid midsommar.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

Skörda råg.

Innan de började skörda rågen höll samtliga
bön ute vid åkern.

Skriv endast på denna sida!

Bl.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

Solen fetatisdag - gott fiskeår.

Om solen skiner på fetatisdag, om de så inte
är längre stund än en ryttare behöver för att hoppa på en häst,
så blir det ett gott fiskeår.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

Såtid för råg o' ärter.

upp dem.
Råg o' ärter måste säs på nedan, eljest åt mask

Skriv endast på denna sida!

(52)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

Lysning

för äktenskap skulle första gång ske på ny.

Skriv endast på denna sida!

*

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

Regn i brudkronan

var mycket lyckligt.

Skriv endast på denna sida!

Barndop - pengar i svepen.

Vid barndop las allti pengar i svepen av
gummorna. De va en gåva till barnet.

Första badvattnet - pengar.

När jordgumman ska bada barnet första gången,
läggs pengar till henne i badvattnet. Det följs ännå i Karls-
krona, där det kan vara en 40 kronor hos en rik familj.

Vätten - ble nerlagda.

Om de råkete för vätten, så ble de nerlagda o alldeles förbi. De va på jorden. De ble allri bra. De offrade för dem.

De kan också råka för vättar i åar o så, när de badar, så de blir frå se.

Jag minns en bondson i Sansmåla, som badade o ble frå se. Han ble allri riktig utan tokig så länge han levde.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

Trollharar.

Trollhararna drog mjölk o smör från korna
o kräktes opp i kärnan hos dem, som hade dem.

Råka ut för vättar.

En kvinna i Augerums socken hade lagt sig o
hon såg så mycket små dockor ~~d~~ansa ikring sig. De va vättar, hon
lagt sig på. Hon skrek, att de dansade kring henne och hon fick sån
värk i ansiktet, så de fick ta dän ett ben där, o munnen kom på
sned. Det var i Lösen nära Galtegryte. Hon gick ä läste i Lösen.

Gångar o grottor i Galtegryte.

De dära Galtegryte. Dä va gångar o grottor.
En oxöd(?) la de om sig för att de skulle hitta ut. Prästsonen
gick in där o var borta många dygn. Till slut kom han opp i kö-
ket. De var en gång från berget till prästens kök.

Tomte.

I Bredagöl i Lösen var det en Ester Olausson, som tjänade. Hon såg ett rött kreatur komma ut ur en ask, när hon skurade, o hon ble så rädd, så hon höll på o slå i golvet. Då kom mannen, Sven Andersson, o tog dän asken. Rik va han. Folk hade sett hösäckar komma rullane över gården. En bror te Sven Andersson i Bredagöl hade gått ut om kvällen o han berättade, att de va som en skugga, som kom o to honom o förde honom me sig, o han såg honom gå in på kyrkogården. De va Sven Anderssons far, som hade tomten först. - De ble alldeles utfattiga där sen.

Stanna vedlass.

En bonde sände opp folk till Småland o stjäl timmer till ett hus. Där va de o sågade o tog timmer. Så när de sista lassen kom, så mötte de Sven Anderssons far, som skulle te stan. "Kommer ni här o knekar", sa han, o så körde han vidare. Sen kunde de inte komma ur stället, utan va kvar där, tills han kom tillbaka. "Har ni pustat så länge", sade han. Sen blev de upptäckt, och bonden dog i fängelse.

Bonden (Anders) rådde med att stanna kreatur.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

Talesätt.

Han far som en varulv.

Skriv endast på denna sida!

Älvablåst.

De slår opp stora kulor över hela kroppen.
De botas med att de blåser genom stjälkar, som är ihåliga (näss-
lestjälkar, visste ej vilken sort) och så använder de vådelåskol
som de lägger i vatten o tvättar sig med.

Kvinnan, som "var nedlagd".

I Rörums socken var det en kvinna, som var nerlagd o hade legat till sängs i 14 år. Då kom en finne från Finland o visste att hon va nerlagd. Han gjorde henne bra, så hon kunde springa lika bra, som innan hon blev sjuk. Men sen ville fadern inte betala så mycket, som finnen ville ha. Han gick, men så la han ner henne, så händerna knöt sig på henne o hon dog några månader efteråt.

Nerlagd - sjuk.

En bonde i Fridlevsta lå te sängs. Han va nerlagd. Så kom en finne å lät ställa en balja med iskallt vatten på golvet, medan han gick ut. Så kom han in o la i en o två o tre sténar. Den fjärde var som ett stryklod, som varit på elden. Han blev bra. Han hade varit nerlagd under en sten.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

Engelska sjukan.

En kvinna hade ett barn, som hade engelska sjukan. En finne stoppade om barnet, o inte visste hon, vad han gjorde med det. Han förbjöd henne att ömsa på det, tills han kom igen. Han kom inte igen förrän flera dar efteråt, o barnet blev bra.

Spökeri.

Murareförman Thorn i Ryd. Han mötte något o brottades med det, o det följde honom, så han blev alldeles utmagrad. Han va skyld för att lönnligen ha skuffat ner en karl från ställningen, men han trodde själv, att de va ett barn nergravt under tiljorna. - Han var så giftig, så när han gick i sin egen ladugård o klappade korna på länden, gick där hål o de stöp döda ner. - De sa, att han skulle inte brottats med de utan bett för de. - Han tordes inte gå på vägarna knappt, o han hörde de riva oppför väggarna , o sen faller de ner, sen började de riva igen.

Knarren.

Den ska stötas bort. Den, som hade de, lå
på knä vid tröskeln, o den, som botade, högg på ett spån o rörde
vid huvudet, där sjukdomen satt, o så sa han: "Ja hugger bort
knarren." - De ä gamla hexer di kan.

Läsa bort ormbett.

Anders Pålsson i Fågelmara kan läsa bort ormbett. Han lärde sig av Peter Ekelund. Då man lär sig sådan läsning, får man inte använda den förrän den man lärt de å ä dö. Lär de bort de, medan en lever, så kan de de inte sen.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

45

Perlen i ögonen.

Ögat blir så vått o så skär det i det. De
sleckar de bort. Tvätta de först rent med vatten, sen sleckar de
bort för varandra. Det kan också läsas bort.

Skriv endast på denna sida!

Ont i huvudet.

När de hade mycket ont i huvet o halsesjuka
o sånt. De trodde, att hjärnan va nergått o de drog opp den. Dro
opp håret där, som snoddes hop i en rundel.

Skaffa tillbaka tjuvgods.

En snickare, som hette Ekholm i Klemmesmåla nära Bredagöl. Han kunne skärssla med en psalmbok, nyckel o stoppnål. Med det kunne han ta reda på om de to något o han kunde ställa sän oro på den, som hade tatt' det, så de måste ställa de te-baks. O han kunde säga, va som hände. Han kunde ställa myror på folk.

Svartkonstbok - spiritus.

Anders Jönssons far i Stora Bickrabo nära Bredagöl kunde förgöra mjölk, så den ble så besk så eller så den skumma högt opp. Han hade svartkonstboken med röd stil. Han hade spiritus.

De va en gammal käring, som gick o tiggde. Fick hon inte något, så gick hon o to vatten ur brunnen, och sen blev det inte tur med deras kreatur. De försökte med att slå mjölk, som skummade opp ur kärnan med vinden, men det hjälpte inte. Men Ekholm sa, att de likaste va att slå käringen, så blon kom ut, så hade hon ingen makt.

Spökeri - bli slagen.

Morfar till min man va i skogen o högg. Då viftade det o ba honom avlägsna sig. Men han högg ändå. De blev han kullslagen o slagen. Så sa det, att så skulle han ha i sju år på samma dag. När han kom hem, trodde pojkarna, att folk hade slagit honom o gick ut med bössa, men de fann ingen. Sen på årsdagen av den dagen fick han likadant stryk, om han så lå i sin säng. De kom från jorden. Han såg ingenting, utan han hörde det talade med honom.

Näcken. - före kyrktagningen.

Mor o en till var o hade skurit säd. De gick sent hem på kvällen. En stor vit häst kom å hängde huvudet tungt på deras armar o ville ha dem åtskilda. De slog honom i pannan många rapp med skäran, men de hjälpte inte. När de kom in, blev det ett sånt dån, så de visste inte, om de skulle få leva. De kallade förr i världen för näcken, o han kom opp ur sjön och va förvandlad till fölsing eller häst. De fanns inte nån vit häst där i trakten. Han ville ta den ena, som inte va kyrktagen, o hade hon inte haft den andra med sig, så hade hon blett tagen.

Före kyrktagningen.

De fick bränna krut över trösklarna varje kväll tills kvinnan blev kyrktagen. Det gjorde de också för att barn inte skulle bli bortbytta. En bortbyting fick ligga i vagga i all sin Bortbyting. tid.

Låna ben på kyrkogården.

Hos mor hade de vatt tjuvar, som hade bestulit dem, o di va rädda för de skulle komma igen. Så va de en gubbe, som lovade fri dem, om han fick bo i en kammare i stugan. De fick han. Men en gång hade han varit bort, o han kom inte hem. Då kom en skepnad, o dörrarna slog upp av sig själva. De kom in o glodde, o ögonen lyste, så de va alldeles ljusst. De kom två nätter. Den tredje lante mor hus på annat håll, men Ingri va inte rädd utan låg kvar. De trodde, de va deras far, och när spöket kom tredje natten, sa hon: "Får du inte ro i din grav?" "Ingen ro och ingen lisa, Elsa heter mitt ben." Då fick de veta att gubben hade lånt ett fruntimmersben till skydd mot tjuvar. De sökte upp gubben i Lyckeby o det hade kommit till honom också. Han hade lånt benet på bestämd tid men glömt att lämna till-

baka det. Ba dem ta benet i hans rockficka, där det låg väl in-
lindat i klutar. Han beskrev noga, var han tatt benet, o de la
benet väl i en liten äska o grävde ner det, där det var taget.
Det var ett armben av ett fruntimmer. Sen ~~spökade~~ det inte mer,
men gubben dog.

Skydda barn för bortbyte.

För barn inte skulle bli bortbytta, band man
något om halsen, smycke eller sådant.

Barndöp.

Gummorn skulle lägga vad pengar di kunde i svepen åt barnet, och så skulle var och en ha med sig ett grötafat till dopkalaset.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

56

Skydda barnet för lyte.

Man tog blod av navelen så snart barnet var
fött, för lyte o då slapp de. (Från Småland.)

Skriv endast på denna sida!

Ormalyte.

Ett barn hade ormalyste, för att modern hade trampat på en orm. Modern satte sin vigselring för munnen på ormen o gav det genom den tre blodsdroppar av ringfinger o det gick bort. (Barnet slängde som en orm o skrek. Det med vigselringen hjälper för alla lyten om det görs i tid.)

Lyte.

En flicka var sjuk, så hon inte kunde gå.
Det såg en kvinna o hennes pojke fick lyte, så han inte kunde gå.
Då lånades den schaletten, som flickan haft, då modern såg henne,
och sköljdes väl ur, o pojken badades i det vattnet o han blev
alldeles bra.

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

59

Skutet

botades med att skjuta över den sjuke och den, som sköt, skulle då
nämna 9 olika slags skott. Skutet va en bulnad.

Stolstötet

stötte de bort med en trebenstol. Den sjuka skulle sitta på en trebenastol. Den andra stötte med en trebenastol mot golvet o rörde så med den vid det sjuka ögat. "Ja stöter, ja stöter." "Va stöter du efter?" - "Ja stöter bort stolstötet."

652

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

61

Hare mjölkar korna.

En gumma som va klok sa: "Di skulle bita i
sitt eget linne där bak o se sig om, så fick de se en stor, grå
hare patta korna allt va han orkade."

Skriv endast på denna sida!

Fisken, som förvandlades.

Vid Gungölen ovanför Ämtamåla i Lösens församling gick en lantmätare o fick se en man i en båt, som frågade, om han ville ha fisk. Han fick en hel hop. När han kom hem, förvandlades fisken, o han kastade bort den. Nästa dag ropade gubben omigen, om han ville ha fisk. "Nej tack, jag lantmäter." De ropade det: "Du skulle tatt an, medan du hade honom."

Gubben o trollen.

I Biskopsberget var en gubbe, som alltid var ute för trollen. De blåste i elden, så det rök. Då gillrade han opp en hoper ved oppe i taket vid spisen o band ett snöre i ett av träden. När det nästa gång började blåsa, drog han i snöret, så att all veden föll ner med ett dån. Dörrarna slog opp och slog igen, och sen fick han va i fred. Men ~~en~~ morgon därefter kom det o traskade som en varelse på golvet. Gubben vred sig då mot väggen. I detsamma slog det till i sängen, så det blev ett stort ärr i sängkanten.